

Stilte nu.

(2) Stilte in de storm

Lezing

Hij stapte in de boot en zijn leerlingen volgden Hem. Plotseling begon het meer enorm te kolken, zodat de boot bijna door de golven werd verzwolgen. Maar Jezus sliep. Ze maakten Hem wakker en riepen: 'Red ons, Heer, we vergaan!' Hij zei tegen hen: 'Waarom zijn jullie zo angstig, kleingelovigen?' Toen stond Hij op en sprak de wind en het water bestraffend toe, en het meer kwam geheel tot rust. De mensen stonden verbaasd en zeiden: 'Wat is dit toch voor iemand, dat zelfs de wind en het water Hem gehoorzamen?'

Mt 8,23-27 (NBV21)

Overweging

De golven slaan over de boeg van het schip: Heer ontferm u over ons! En met een handgebaar komt het woelige water tot rust. Stilte. "Een mirakel?" vragen de mensen zich af. Neen, een wonder.

Stilte is niet noodzakelijk, misschien ook niet essentieel de afwezigheid van geluid. Totale stilte kan zelfs, vermoed ik, voor de niet-geoefende een bron van spanning zijn tot echt angstwekkend: "Is er nog iemand die mij hoort of ziet?" Ook als je midden in Ardense bossen geen mens tegenkomt en geniet van rust en stilte hoor je wellicht nog het tjilpen van de vogels of zeg je tot mekaar: "wat is het hier stil!", waarmee je de volledige stilte doorbreekt maar de beleefde stilte net accentueert.

Vandaag wil ik het echter over een andere stilte hebben. Elk leven is een proces, is activiteit, bezig zijn, kent taakspanning en soms echte stress met examens, evaluaties, deadlines, ontevredenheid, fouten, spijt of wroeging. Het kent angstwekkende momenten, ziekte, financiële moeilijkheden of, jammer genoeg, een levenslang probleem, een dreiging. Er kan met andere woorden flinke tegenwind of zelfs "storm" zijn. En dan is stilte, naar ik het in de jachtigheid en spanning van mijn beroep dacht te ervaren, zoiets als de *minimale afstand tussen mijzelf en het gebeuren*. De stilte in het niemandsland, die kleine afstand tussen wat mij overkomt of de taken die zich aan mij opdringen enerzijds en anderzijds mijzelf als levende mens hier en nu, die afstand maakt het mogelijk dat ik net niet in paniek sla of op de langere termijn niet in een burn-out verzeild geraak. Het kan een innerlijk moment zijn van "Kyrië eleison", "Heer ontferm U over ons", "Erbarme Dich", of daadwerkelijk het aansteken van een kaars, een herdenking, de "minuut stilte", de bloem op het graf, een bedevaart of een ander ritueel: dat moment, die geste, die vraag om hulp, die terugkeer naar zelfbeheersing of rustig voortdoen, noem ik "stilte".

En jammer genoeg: het kan ook niet lukken, nog niet lukken, nooit lukken. Als die minimale afstand er niet is kunnen de stoppen doorslaan, individueel of in groep. Getuige de suïcidecijfers, de burn-outepidemie, het drugsgebruik, de aanslagen op een minister, een priester, een leraar, het terrorisme, een volk in existentiële nood dat in zijn angst om eigen veiligheid gevoelloos, blind en doof een ander volk vermoordt. Een euthanasie waartoe ik het voornemen had toegezegd kon niet doorgaan toen het moment gekomen was omdat de ogen van de man paniek uitstraalden terwijl hij niet kon spreken en het niet lukte om met knikbewegingen te achterhalen wat de grond van zijn paniek was. De palliatieve sedatie duurde dagen en de familie heeft het niet verdragen en niet aanvaard. We zijn er niet samen mee in het reine gekomen en het blijft wat knagen.

De minimale afstand van het niemandsland tussen mezelf en wat gebeurt is de stilte die ik nu wil uitwerken aan de hand van meerdere opvallende verhalen en ieder onder jullie kan in eigen leven de lijn doortrekken. Ik lees vooreerst enkele fragmenten uit het boek van Bieke Vandekerckhove: *“De smaak van stilte”*

“Als 19 jarige studente werd ik ziek. De diagnose was hard en onverbiddelijk: ALS. Behandeling onbestaand. Kans op genezing nul. Levensverwachting 2 tot 5 jaar. “Doodsbang. Uitgeput. Gebroken. Verloren . Kwaad. Ontroostbaar. Ik voel me oeverloos alleen in een onmetelijk, onverschillig heelal. Vreselijk.”

“Hoe overleef je zoiets?”

“ En dan borrelt ergens een vreemd besef op: je draagt verantwoordelijkheid, niet voor wat je overkomt maar hoe je ermee omgaat”.

“Vallen. Twijfelen. Met heel je hart willen geloven. Niet kunnen geloven. En om hulp roepen. Een kreet. En een verlangen. Om met alles in het reine te komen. Ook dat. In het aangezicht van de dood wil je vergeving krijgen en schenken, stel ik vast. Raar”.

Toen verbleef ze door toedoen van een vriend drie dagen in een benedictijnerabdij en ze spraken af om in die dagen niet met elkaar te spreken.:

“Omstandigheden brachten me in een abdij. De stilte van die plek raakte mij. Het heeft mijn leven voorgoed beïnvloed.”

“Ik heb in die drie dagen met niemand gesproken. Ik heb daar gewoon in stilte gezeten... Tot mijn stomme verbazing ben ik lachend thuis gekomen, zonder te weten waarom. Het heeft mij nooit meer losgelaten.”

Klinkt vreemd maar onnoemlijk veel lagen zitten reeds in dit van binnenuit verteld verhaal. Vooreerst de storm, het vergaan, de totale machteloosheid. De kreet. En het niet kunnen “geloven”, het verlies van “hoop” dat haar bijna de weg verspert. Vervolgens toch die kleine opening, die kleine afstand tussen de ramp en zichzelf: in haar geval een besef van een ondanks alle machteloosheid onverminderde verantwoordelijkheid over hoe met haar leven om te gaan, gevolgd door een verlangen: verlangen om in het reine te komen met alles, om vergeving. Hier zit de kiem van stilte die haar zal redden. Het verlangen naar sereniteit dat haar met de hulp van een vriend zal brengen naar de grotere stilte van een abdij en later naar de zen meditatie. Zij zullen haar bevrijden omdat ze er rijp voor was. De storm zal nooit helemaal voorbijgaan maar wel bedwongen worden en zij zal leven. Verrassend nog 20 jaar.

Ik wil jullie ook enkele verhalen vertellen die mij getroffen hebben in mijn praktijk:

Een bejaarde vrouw met ernstige hersentrombose is sub comateus. Aan de familie wordt een eenpersoonskamer ter beschikking gesteld en kunstmatige voeding en vochttoediening wordt gestopt. Elke vooravond zit een jongvolwassen kleindochter naast haar, rechter hand rond de hand van de grootmoeder, in de linkerhand een boek. Na een zestal lange dagen sterft de oma. Het moet gestormd hebben in het gemoed van dit meisje, die zes dagen lang. Maar tussen de harde realiteit en haar verdriet was er de stilte van aanvaarding en oneindig veel geduld.

Een andere hoogbejaarde vrouw met hersentrombose is wakker maar halfzijdig verlamd en heeft een verlies van taal: ze spreekt niet en begrijpt ook niets verbaal. Eénmaal per week zit van namiddag tot

avond een dochter bij haar. Zij zit naast het bed, schikt kleine dingen, zit te lezen en geeft haar 's avonds te eten. Moeder kijkt haar aan, soms met een kleine glimlach. Na enkele weken zoekt de dochter mij op en vertelt: zij is de jongste van vier en moeder heeft nooit van haar gehouden. Ze ging studeren in Brussel, ontmoette een man met wie ze gehuwd is en kinderen kreeg. Het verre Brussel was veilig en op geijkte momenten zoals Kerstdag ging ze bij haar ouders op bezoek. Nu moeder ziek en hulpbehoevend in het ziekenhuis ligt voelt ze de behoefte om éénmaal per week bij haar te zijn en een kleine maar welkome hulp te bieden. Een levenslange tegenwind werd onder controle gehouden door de afstand tussen Brussel en Brugge, en nu, in het uur van ziekte en invaliditeit van de moeder, wordt de storm bedwongen door een besef van verbinding ondanks alles en een verlangen naar verzoening en wordt beleefd in namiddagen van stille, geduldige kleine hulp. Zij zal de ziekte en het overlijden van de moeder die eigenlijk nooit veel van haar hield in vrede kunnen overleven.

Derde belevenis. Een man met een chronische, evolutieve aandoening, die ik al enkele jaren volg, wordt in urgentie opgenomen en sterft enkele dagen later. In de confrontatie met het doodsbed weigert de puber-dochter de dood van haar vader te erkennen en huilt, roept dat het haar vader niet is. De moeder neemt haar hand vast en zegt: "kom, streel met mij over zijn aangezicht en gij zult je vader herkennen". Zo doen ze samen en de dochter komt tot rust. Dichter bij het evangelieverhaal waar de leerlingen Jezus midden in de storm wakker schudden en hij met een handgebaar de storm tot bedaren brengt kan je niet komen. Geen mirakel, wel een wonder. De aanwezigheid van de moeder, de diepe intuïtie, het gebaar: zij zijn de kleine opening die de minimale afstand zullen scheppen waarin de realiteit kan beleefd en aanvaard worden, die de storm kan bedwingen.

Naargelang de omstandigheden kan die stilte zoals ik ze daarnet beschreven heb drager zijn van veel verschillende betekenissen. Onderschat niet het kleine gebaar waarmee je iemand tot rust kunt brengen, het juiste intuïtieve woord dat iemand op de juiste weg kan helpen. Die stilte in de storm betekent de terugkeer van hoop en geloof, van het sprankeltje licht aanwezig in het besef van verantwoordelijkheid, het verlangen, het geduld en het dulden, vergeving en verzoening, kortom: vrede. De stilte is de herwonnen sereniteit na of tijdens een ontwrichtende, angstaanjagende gebeurtenis, het is de relativering in stresserende leef- en werkomstandigheden, het bewaren van de hoop in de onvolmaaktheid van het leven. Het is, gelovig of niet, de hartenkreet: "Erbarme dich", "ontferm U over mij",. Het is, wat mij betreft, de reden waarom we hier op zondag samen zijn, het is de vredeswens die wij straks, zoals elke zondag, aan mekaar zullen toewensen.

Jacques Goethals

De Lier, Brugge, 16 juni 2024